

Національний
університет біоресурсів і
природокористування
України

Центр глобального
моніторингу пожеж
(GFMC)

Регіональний
Східноєвропейський
центр моніторингу
пожеж
(REEFMC)

Рада Європи
Угода про головні
небезпеки
(EUR-OPA)

ЗАХИСТ НАСЕЛЕНИХ ПУНКТИВ, ФЕРМ ТА ІНШИХ ОБ'ЄКТІВ СІЛЬСЬКОЇ МІСЦЕВОСТІ ВІД ПОЖЕЖ

Рекомендації для населення та місцевих органів влади України

*Розроблено та опубліковано за підтримки Центру глобального моніторингу пожеж
(GFMC) та Ради Європи, Угода про головні небезпеки (EUR-OPA)*

Київ-2017

**Національний
університет біоресурсів і
природокористування
України**

**Центр глобального
моніторингу пожеж
(GFMC)**

**Регіональний
Східноєвропейський
центр моніторингу
пожеж
(REEFMC)**

**Рада Європи
Угода про головні
небезпеки
(EUR-OPA)**

ЗАХИСТ НАСЕЛЕНИХ ПУНКТИВ, ФЕРМ ТА ІНШИХ ОБ'ЄКТІВ СІЛЬСЬКОЇ МІСЦЕВОСТІ ВІД ПОЖЕЖ

Рекомендації для населення та місцевих органів влади України

Автори

Сергій Зібцев, керівник Регіонального Східноєвропейського центру моніторингу пожеж (REEFMC), доктор сільськогосподарських наук, професор кафедри лісівництва Національного університету біоресурсів і природокористування України

Йоганн Георг Голдаммер, директор Глобального центру моніторингу пожеж

Василь Гуменюк, співробітник Регіонального Східноєвропейського центру моніторингу пожеж (REEFMC), кандидат сільськогосподарських наук, доцент кафедри лісівництва Національного університету біоресурсів і природокористування України

Олександр Сошенський, співробітник Регіонального Східноєвропейського центру моніторингу пожеж (REEFMC), кандидат сільськогосподарських наук, старший викладач кафедри лісівництва Національного університету біоресурсів і природокористування України

Художник ілюстрацій – **Андрій Перетяцько**

ЗАХИСТ НАСЕЛЕНИХ ПУНКТИВ, ФЕРМ ТА ІНШИХ ОБ'ЄКТІВ СІЛЬСЬКОЇ МІСЦЕВОСТІ ВІД ПОЖЕЖ

Рекомендації для населення та місцевих органів влади України

Рекомендації розроблено із використанням Defence of Villages, Farms and Other Rural Assets against Wildfires. Guidelines for Rural Populations, Local Communities and Municipality Leaders in the Balkan Region, 2013.

Видання озроблено та опубліковано за підтримки Центру глобального моніторингу пожеж (GFMC) та Ради Європи, Угода про головні небезпеки (EUR-OPA)

Регіональний Східноєвропейський центр моніторингу пожеж (REEFMC) / Національний університет біоресурсів і природокористування України

Сергій Зібцев, керівник REEFMC, професор кафедри лісівництва Навчально-наукового інституту лісового і садово-паркового господарства, вул. Героїв оборони, 15, Київ, 03041, Україна

Тел.: +38-044-527-82-82
Факс: +38-044-527-82-82
Моб.: +38-067-261-16-82
e-mail: Sergiy.zibtsev@nubip.edu.ua
URL: <http://nubip.edu.ua/en/reefmc>

Центр глобального моніторингу пожеж (GFMC)

Йоганн Георг Голдаммер, директор GFMC, Дослідницька група екології пожеж Інститут хімії ім. Макса Планка с/о Фрайбургський університет / Університет Об'єднаних Націй Georges-Koehler-Allee 75 D-79110 Фрайбург, Німеччина

Тел: +49-761-808011
Факс: +49-761-808012
e-mail: johann.goldammer@fire.uni-freiburg.de
URL: <http://www.fire.uni-freiburg.de>

ЗМІСТ

ПЕРЕДОБСТАВИНИ ТА ОБҐРУНТУВАННЯ ДОЦІЛЬНОСТІ

ЧАСТИНА 1 РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ МІСЦЕВИХ ОРґАНІВ ВЛАДИ

РОЗДІЛ 1. НЕБЕЗПЕКА ПРИРОДНИХ ПОЖЕЖ В ЕКОСИСТЕМАХ..... 8

1.1. Небезпека пожеж для населення 8

Людські втрати..... 9

Пошкодження майна..... 10

Економічні збитки..... 12

Екологічні збитки..... 12

Вторинні наслідки пожеж 12

1.2. Причини виникнення пожеж 14

Сільськогосподарські пали 14

Сміттєзвалища..... 15

Транспорт, сільськогосподарська та лісогосподарська техніка..... 16

Лінії електромереж 17

Умисний підпал..... 17

1.3. Чинники, які впливають на поведінку пожеж 18

Природний горючий матеріал 18

Погода 19

Топографія..... 20

1.4. Особливі ризики від пожеж на забруднених територіях 20

РОЗДІЛ 2. ГОТОВНІСТЬ ДО ПРИРОДНИХ ПОЖЕЖ..... 22

2.1. План з протипожежного захисту населених пунктів 23

Горимість території та пожежонебезпечний період..... 23

Підготовка плану з протипожежного захисту населених пунктів..... 24

2.2. Комплекс попереджувальних протипожежних заходів та готовність місцевого населення до пожеж..... 26

Створення протипожежних буферних зон 28

Під'їзні дороги 28

Аварійне обладнання та інші неспеціалізовані засоби пожежогасіння 29

Зменшення наслідків природних пожеж 30

Люди з обмеженими можливостями..... 31

ЧАСТИНА 2 РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ МІСЦЕВОГО НАСЕЛЕННЯ

РОЗДІЛ 3. ЗАХИСТ МАЙНА ТА ЗДОРОВ'Я ЛЮДЕЙ 34

3.1. Ймовірність виникнення пожеж та заподіяння шкоди 34

3.2. Пожежна безпека помешкань 36

Рекомендації з пожежної безпеки в середині будинків	36
Рекомендації з пожежної безпеки зовні будинків	37
3.3. Аварійне водопостачання.....	38
3.4. Шляхи під'їзду та евакуації	39
3.5. Пожежна безпека у господарських спорудах	40
3.6. Одяг	41
3.7. Протипожежний захист сільськогосподарського майна	41
3.8. Дії у випадку виникнення лісової пожежі та загрози її переходу на житлові помешкання.....	43
3.9. Захист майна у випадку наближення лісових пожеж	44
3.10. Особистий захист у випадку наближення пожежі	46
Додатки	48
Пам'ятка для населення.....	48

ПЕРЕДОБСТАВИНИ ТА ОБҐРУНТУВАННЯ ДОЦІЛЬНОСТІ

Масові сільськогосподарські пали та неконтрольовані природні пожежі на деградованих землях, торфовищах, заплавах, у лісах зумовлюють зростання небезпеки від таких пожеж для сільського населення, населених пунктів та об'єктів інфраструктури. Складне соціально-економічне становище більшої частини сільських територій в останні роки обмежує можливості громад щодо утримування сільських добровільних пожежних команд, які б могли вчасно вжити заходів із гасіння природних пожеж, насамперед тих, що можуть загрожувати населеним пунктам. Протягом останнього десятиліття по всій території України зафіксовані випадки неконтрольованого розвитку природних пожеж на межі з населеними пунктами, які за надзвичайної пожежної небезпеки погоди загрожують окремим житловим будинкам або навіть селам, фермерським господарствам та іншим об'єктам.

Зростаюча загроза пожеж є наслідком:

- міграції сільського населення до великих міст, що призводить до зменшення наявної робочої сили у сільських територіях та, як наслідок, можливості самозахисту від пожеж;
- змін у землекористуванні внаслідок невикористання покинутих сільськогосподарських угідь та пасовищ і заростання цих територій природною рослинністю (кущі, дерева, і т.д.) та великого накопичення рослинного горючого матеріалу;
- скорочення персоналу лісгоспів, менш інтенсивне очищення лісів від сухостою внаслідок зменшення обсягів рубок догляду, насамперед, у хвойних молодняках, прокладення нових доріг;
- кліматичних змін, що характеризуються високими температурами в літній період, тривалими посухами та зменшенням опадів упродовж всього року.

Урбанізація значної частини сільського населення та зосередження промисловості навколо міст створило підвищений попит на житло та створення зон промислового розвитку, внаслідок чого підвищується антропогенний тиск і відбуваються зміни землекористування на територіях вкритих природною рослинністю, що знаходяться на межі сільських і міських територій. Цю тенденцію відображає зростаюча кількість пожеж, що спричинені навмисними або випадковими підпалами в зелених зонах міст.

Сусідство населених пунктів із природними екосистемами та пожежами, що виникають на межі незаселених територій та сільських поселень, або навколо зелених зон великих міст, в багатьох країнах світу призводить до серйозних проблем, що часто стають гострими темами політичних дебатів.

Нещодавні катастрофічні пожежі в Австралії, Греції, Каліфорнії, США,

Португалії, Чилі, Швеції на Балканах показали, що дуже часто місцеві органи влади та населення, недостатньо підготовлені для попередження або зменшення ризику виникнення катастрофічних природних пожеж, захисту сільських громад та об'єктів сільської інфраструктури, що знаходяться у зоні ризику, захисту людського здоров'я й безпеки людини загалом від прямих та непрямих небажаних наслідків пожеж.

Ці Рекомендації розроблені для інформування голів місцевих громад та органів місцевого самоврядування, добровільних пожежних загонів, пожежників-волонтерів та сільських рад щодо необхідності співпраці з місцевим населенням задля розробки ефективних заходів із:

- попередження пожеж;
- готовності до надзвичайних пожежних ситуацій, включаючи випадки великих природних пожеж;
- захисту поселень й об'єктів, що знаходяться у сільській місцевості та можуть потерпати від пожеж.

Голови місцевих громад та місцевих адміністрацій, керівники державних служб районного або муніципального рівнів повинні оперативно інформувати жителів місцевих громад, які мешкають у селах та прилеглих фермерських господарствах, про загрозу пожеж та про те, як захистити себе та свою власність.

Ці Рекомендації націлені на інформування та надання можливості членам громад самостійно впроваджувати основні заходи протипожежної безпеки для захисту свого майна, перш за все, своїх сімей від прямих чи непрямих чинників пожеж (наприклад наслідків впливу диму пожеж для здоров'я та безпеки населення і пожежників).

Необхідно приділити особливу увагу проблемі пожеж на замських територіях, що використовуються як сміттєзвалища, або є забрудненими промисловими відходами, через високу токсичність викидів, що виникають внаслідок одночасного загоряння рослин та хімічних відходів.

Особливу увагу слід приділити загрозі виникнення пожеж на територіях, забруднених нерозірваними боєприпасами (НБ), зокрема у зоні дій Операції об'єднаних сил, оскільки деякі лісові та нелісові землі й досі забруднені мінами та НБ як від історичних, так і нещодавніх збройних протистоянь.

У цих Рекомендаціях надається ілюстрований матеріал для розповсюдження серед індивідуальних власників осель, ферм або підприємств у сільській місцевості. За допомогою цих ілюстрованих матеріалів місцеве населення буде проінформоване про загрозу пожеж для безпеки та здоров'я їх сімей, загрозу приватній власності та суспільній інфраструктурі, а також застосування заходів щодо зменшення або запобігання цим потенційним загрозам.

**Захист населення та його майна від пожеж
Рекомендації для місцевих органів влади та населення**

**ЧАСТИНА 1
РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ МІСЦЕВИХ ОРГАНІВ ВЛАДИ**

РОЗДІЛ 1. НЕБЕЗПЕКА ПРИРОДНИХ ПОЖЕЖ В ЕКОСИСТЕМАХ

1.1. Небезпека пожеж для населення

Існує багато типів природних ландшафтів із високою пожежною небезпекою, які безпосередньо межують з населеними пунктами. В селах або на окраїнах міст, досить часто житлові будинки та господарські споруди розміщуються поблизу лісових насаджень, ділянок вкритих трав'янистою рослинністю або кущами, сільськогосподарських угідь чи пасовищ, де існує високий ризик виникнення та розвитку природних пожеж, які можуть загрожувати життю та здоров'ю населення, а також їх майну.

Виникнення пожеж у природних екосистемах здебільшого є явищем сезонним. У степах, на перелогах та пасовищах найбільш пожежонебезпечним є весняний період (небезпека загоряння сухої трави), на сільськогосподарських угіддях – літньо-осінній (період жнив та після збору урожаю), у лісах – від сходу снігового покриву і до настання осіннього періоду із дощами. В останні роки у зв'язку із змінами клімату пожежі виникали й в інші періоди.

Гасіння пожеж у природних екосистемах – надзвичайно складне та відповідальне завдання і є небезпечним, вартісним та трудомістким, а відсутність оперативного реагування на пожежі часто призводить до масштабних екологічних наслідків і навіть людських втрат.

Для громадян та підприємств, що проживають або працюють у зоні ризику, тобто безпосередній близькості до потенційно пожежонебезпечних природних ландшафтів існують наступні загрози від пожеж:

- загроза життю та здоров'ю людей через високу температуру та дим;
- пошкодження майна, втрата приватної та державної власності чи інших цінностей;
- пошкодження та втрата сільськогосподарської продукції, загибель свійських тварин;
- знищення лісів, флори та фауни;
- негативний екологічний вплив.

Загалом, враховуючи здатність природних екосистем, особливо пірогенного типу, до післяпожежного відновлення, прямі та непрямі наслідки пожеж для життя людей та їх майна є в рази більшими, ніж збитки завдані природним екосистемам.

Людські втрати

Під час поширення природних пожеж для пожежників та населення існують ризики загибелі або травмування. Розповсюдження пожеж, зазвичай, дуже швидке й непередбачуване. Люди можуть потрапити в оточення полум'я та отримати прямі опіки. Вдихання диму від пожежі напряму впливає на дихальну систему людини. Тому багато людей під час гасіння пожежі або під час спроби втекти від стихії можуть задихнутися димом. Під час боротьби з вогнем професійні пожежники та добровольці можуть отримати різні травми, тепловий удар, отруїтися чадним газом, зазнати фізичного стресу та інше. Варто зазначити, що під час пожежі, навіть найменші травми можуть призвести до втрати життя.

Наслідки катастрофічної пожежі у м. Маті, Греція, 23 серпня 2018 р., яка забрала більше 100 людських життів і знищила житлову та міську інфраструктуру (Фото: G. Xanthopoulos)

Забруднення атмосфери продуктами горіння має негативні наслідки для здоров'я людей, причому не лише для пожежників та людей, що знаходяться поблизу пожежі, а й для людей, які живуть у віддалених від неї районах.

Від вдихання диму існують наступні ризики для здоров'я людини:

- дим від лісових пожеж є складною сумішшю газів і частинок, небезпечних для здоров'я;
- потрапляння диму від пожежі у легені може викликати низку гострих, короткострокових або довгострокових порушень;
- ризики варіюють від головного болю, подразнення слизової оболонки очей та горла (в результаті короткочасного впливу диму) до фізичного виснаження, що супроводжується респіраторними і серцевими проблемами;
- небезпека вдихання диму збільшується, якщо людина вже хворіє на астму,

алергію або серцеві захворювання. У таких випадках вдихання диму може призвести до летальних наслідків.

Особливу увагу слід приділити пожежам на території, де можлива наявність нерозірваних боєприпасів, оскільки окрім нищівної дії пожежі загрозу для життя та здоров'я населення несуть ще й боєприпаси. Пожежі на таких територіях неодноразово призводили до травмування людей, часто із летальними наслідками, тому гасити пожежі на таких територіях повинні професійні пожежники. Участь місцевого населення у гасінні, а також перебування поблизу таких пожеж, є надзвичайно небезпечним для їхнього життя та здоров'я.

*Задимлення населеного пункту в наслідок пожежі
(фото Nikolas Giakoumidis)*

Пошкодження майна

Будинки, господарські споруди, інше майно та цілі населені пункти, які межують із пожежонебезпечними природними ландшафтами знаходяться в зоні ризику та у випадку пожеж можуть зазнавати негативного впливу двома шляхами:

- прямий вплив полум'я або променевої теплоти на прилеглі об'єкти (будинки, господарські споруди, техніку та інше майно), що призводить до їх загоряння;

- іскри або легкі, невеликі жаринки від пожежі можуть переноситися вітром на великі відстані і, потрапляючи на різні об'єкти в населених пунктах, спричиняють їх загорання. Так, для прикладу, іскри від пожежі можуть потрапити на дах або навіть всередину будинку, або на інші об'єкти, де зберігаються легкозаймисті матеріали, такі як дрова, вугілля, солома і спричинити їх загорання.

Важливим чинником, що істотно впливає на пошкодження будинків, споруд та іншого майна і який обов'язково потрібно врахувати під час будівництва та захисту є матеріали, з яких вони побудовані. Будинки чи господарські споруди побудовані з дерева мають високий ризик займання, також наявність горючих речовин у різних конструкціях будівель (бітумна черепиця, елементи виготовлені із полікарбонату, поліетилену, пластмас) підвищують ризик займання. Споруди, які зроблено з негорючих матеріалів, таких як природний камінь, цегла або бетон є значно стійкішими до загорання, проте наявність у таких спорудах горючих матеріалів збільшують ризики їхнього загорання.

*Природна пожежа, яка наближається до населеного пункту
(фото із сайту ДСНС України - <https://www.dsns.gov.ua>)*

Економічні збитки

Пожежі завдають величезних економічних збитків як приватним власникам, так і державі зокрема:

- знищення сільськогосподарських культур, особливо перед періодом збору врожаю;
- знищення деревини, ягідників, грибниць, лікарських рослин та інших продуктів лісу під час лісових пожеж;
- пошкодження господарських споруд, житлових будинків та іншого майна приватної та державної власності;
- загибель свійських та диких тварин;
- витрати пов'язані з ліквідацією пожежі.

Екологічні збитки

Окрім загрози життю та здоров'ю людей, шкоди заподіяної майновим цінностям та економічних збитків пожежі можуть призводити до серйозних екологічних наслідків. Місцеві громади та населення повинні розуміти важливість збереження екосистем та біорізноманіття, а також робити свій внесок у вирішення загальних та глобальних проблем, таких як збереження біорізноманіття і зменшення викидів вуглецю.

Біорізноманіття: пожежі в природних екосистемах завдають серйозної шкоди біорізноманіттю, порушують природний баланс флори та фауни.

Викиди вуглецю: внаслідок пожеж у повітря потрапляє вуглекислий газ, який в сукупності з іншими джерелами викидів впливає на глобальні зміни клімату. Міжнародна екологічна політика сьогодення спрямована на зменшення викидів вуглецю та збільшення його поглинання лісами. Така політика націлена на боротьбу з парниковим ефектом та через грошові субсидії, відповідно до Паризької угоди, мотивує країни збільшувати лісистість.

Вторинні наслідки пожеж

Окрім прямої дії пожеж на навколишнє середовище, яка проявляється одразу, існують ще й вторинні наслідки, дія яких проявляється з часом. Так, значні вторинні наслідки природних пожеж пов'язані із руйнуванням або знищенням деревної і трав'яної рослинності та лісової підстилки, які відіграють важливу роль у захисті ґрунтів від ерозії, особливо в гірських районах. Пожежі

високої інтенсивності, які пошкоджують надґрунтовий покрив можуть спричинити:

- появу водної або вітрової ерозії, що сприяє втраті родючого шару ґрунту;
- втрату макро- та мікроелементів у верхньому шарі ґрунту, що значно знижує його родючість;
- зсуви, селі й обвали, які загрожують будівлям та інфраструктурі (включаючи дороги) і життю людей (у гірських умовах);
- розвиток швидких повеней (раптових повеней), які є найбільш небезпечними для життя громадян цілих населених пунктів.

До вторинних наслідків також відносяться викиди в повітря шкідливих та небезпечних для здоров'я людей речовин, які утворюються в результаті горіння промислових відходів, сміттєзвалищ де є наявність електроприладів, синтетичних матеріалів, батарей та радіоактивних матеріалів. Згорання таких матеріалів призводить до утворення речовин у повітрі, які надзвичайно небезпечні для здоров'я людей та можуть проявлятися протягом тривалого часу після пожежі.

Існує й низка інших вторинних наслідків пожеж таких, як порушення телерадіокомунікацій, передачі електроенергії, міграція тварин, спалахи масового розмноження шкідників, глобальне потепління і ін.

Пошкодження пожежею лінії електропередачі (фото Gavriil Xanthopoulos)

! Розпалювати вогнища в охоронних зонах ліній електропередачі заборонено законом. Ширина охоронних зон залежить від напруги лінії електропередачі. Наприклад, охоронна зона з кожної сторони лінії електропередачі напругою до 1 кВт становить 2 м, 1-20 кВт – 10 м, 20-35 кВт – 15 м, 35-110 кВт – 20 м. Окрім розведення вогню, в охоронних зонах суворо забороняється розміщувати постійні і тимчасові будівлі (дачі, будівельні вагончики тощо), нагромаджувати солому, сіно, дрова та інші горючі матеріали, розміщувати звалища горючих і хімічно небезпечних відходів.

1.2. Причини виникнення пожеж

Згідно зі статистичними даними, понад 90 % всіх природних пожеж в Україні виникають внаслідок діяльності людей. Більшість природних пожеж виникають унаслідок недбалості та необережного поводження з вогнем, а використання вогню для спалювання поживних залишків на сільгоспугіддях, за відсутності системи покарань і штрафів, стало звичним явищем. Наразі в більшості розвинених країн спалювати поживні залишки на сільгоспугіддях заборонено законом.

Причини виникнення пожеж у природних екосистемах:

- умисний підпал;
- розкладання багаття у лісі, недотримуючись правил пожежної безпеки (особливо небезпечно в пожежонебезпечний період);
- загорання сухої трави чи підстилки від кинутого недопалка (часто пожежі починаються біля доріг, як наслідок викинутого з автомобіля недопалка);
- дитячі ігри з вогнем (досить часто весною після сходу снігового покриву, коли минулорічна трава підсихає);
- під час робіт із збору врожаю (через пально-мастильні матеріали та іскри від техніки);

Далі наведено пораду місцевим адміністраціям громадам щодо зменшення виникнення або наслідків пожеж, спричинених людьми.

Сільськогосподарські пали

Використання вогню в сільськогосподарському секторі є звичайною практикою всієї Південно-Східної і Східної Європи. Використання вогню для очищення полів від поживних залишків часто застосовують і в Україні, особливо у Південному степовому регіоні. На пасовищах вогонь використовують для покращання якості пасовищ.

Після жнив часто трапляються підпали, які надалі ніким не регулюються та не контролюються. Такі пожежі, окрім загрози переходу на інші, прилеглі території (лісосмуги, лісові масиви, населені пункти), утворюють густий дим, який часто створює умови обмеженої видимості на автошляхах, а також створює ризики для здоров'я людей, які знаходяться чи мешкають в районі розповсюдження диму та дихають ним. Сільськогосподарські пали в більшості країн є незаконними.

! Місцеві громади повинні регулярно проводити круглі столи, особливо із настанням пожежонебезпечного періоду, на яких обговорювати проблему пожеж у природних екосистемах (лісах, сільськогосподарських угіддях, пасовищах тощо), приймати рішення щодо запобігання пожежам та реагування на пожежі, а також щодо покарання порушників. Окрім того, на рівні місцевого самоврядування потрібно організовувати роз'яснювальну роботу серед населення, орендарів чи власників сільськогосподарських угідь, з наголошенням про шкоду, яку завдають пожежі, а також про відповідальність.

Для заохочення власників сільгоспугідь, окрім відповідальності, варто розробити та запропонувати альтернативні, більш екологічні та передові шляхи утилізації пожнивних залишків чи поліпшення якості пасовищ.

! Поля із зерновими, починаючи із фази стиглості зернових (молочна та воскова стиглість), в місцях прилягання до залізничних колій, шосейних і ґрунтових доріг, лісосмуг, будівель та споруд потрібно обкосити та проорати смугами завширшки не менше 4 м. У місцях можливого перебування людей – вздовж доріг, біля будівель та споруд поблизу хлібних полів треба встановити знаки пожежної безпеки та великогабаритні протипожежні аниклаги.

! Для запобігання пожежам у місцях заготівлі та зберігання грубих кормів, теж необхідно суворо дотримуватись вимог пожежної безпеки. Відстань між сусідніми скиртами має бути не менше 20 м. У разі встановлення скирт попарно відстань між ними в парі – не менше 6 м, а між парами скирт – не менше 30 м. Скирти встановлюють не ближче, ніж за 20 м від доріг, 15 м – від ліній електромереж, 50 м – від будівель та споруд. Скирти сіна та соломи на відстані 5 м від їх основ потрібно проорати захисною смугою завширшки не менше 4 м.

Сміттєзвалища

Сміттєзвалища часто стають джерелом виникнення та поширення вогню, який може перекидатися на ліс та сільськогосподарські угіддя. Це відбувається внаслідок:

- самозаймання відходів (у результаті утворення продуктами бродіння метану);
- навмисне спалювання сміття, що часто зумовлено нестачею площі звалищних полігонів;
- спалювання побутового сміття та садових відходів населенням, особливо у сільській місцевості, де немає комунальних служб, які займаються збором та утилізацією відходів.

! Заміна відкритих сміттєзвалищ і полігонів сміттєпереробними підприємствами або удосконалення системи збору та утилізації сміття повинно бути пріоритетним з точки зору дотримання правових і екологічних норм, включаючи запобігання самозайманню або спалюванню відходів місцевими жителями.

! Місцеві дискусії за круглим столом мають регулярно проводити на громадському рівні, щоб інформувати місцевих жителів про те, що спалювання сміття в приватній власності є незаконним, оскільки воно пов'язане з високим ризиком виникнення пожеж, а також утворенням токсичних забруднювачів повітря.

Транспорт, сільськогосподарська та лісогосподарська техніка

Територія навколо автодоріг та залізниць є зоною підвищеного ризику виникнення пожеж. Іскри, що виникають від гальмування поїздів або вихлопних систем автомобілів і каталітичних нейтралізаторів (апарат у вихлопній системі двигуна внутрішнього згорання, що призначений для зменшення токсичності відпрацьованих газів через відновлення оксидів азоту та використання отриманого кисню для допалювання чадного газу та недогорілих вуглеводнів) можуть сприяти загоранню сухих горючих матеріалів. Дуже поширеним явищем є займання горючих матеріалів від недопалків викинутих пасажирами транспорту, водіями або людьми, які працюють на спеціалізованій техніці.

Сільськогосподарська та лісогосподарська техніка працює безпосередньо у контакті з горючими матеріалами і тому створює ризики займання. До початку жнив уся збиральна техніка повинна мати налагоджені системи живлення, змащування, охолодження, запалювання, бути оснащеною справними іскрогасниками. Уся збиральна техніка має бути забезпечена первинними засобами пожежогасіння (вогнегасники, штикові лопати, хлопавки тощо).

! Особи, задіяні в зборі урожаю, повинні пройти навчання за програмою пожежно-технічного мінімуму.

! Місцеві органи влади разом із державними установами або приватними компаніями мають співпрацювати в питаннях зменшення ризиків виникнення пожеж навколо автомобільних та залізничних шляхів зменшуючи кількість горючих матеріалів та проводячи протипожежні заходи навколо них. Зменшення кількості горючих матеріалів передбачає скошування рослинності, обрізання дерев і створення відкритих, доступних буферних зон із незначною кількістю дерев, чагарників або трави.

!Залізничні компанії мають нести відповідальність, якщо вони не застосовують спеціальних заходів, таких як встановлення іскрогасників на вихлопних трубах двигунів або використання відповідних матеріалів для гальмівної системи з метою мінімізації іскроутворення.

Лінії електромереж

Лінії електромереж є поширеною причиною виникнення пожеж. Сильні вітри можуть спричиняти електричні дуги та короткі замикання між коливаннями електричних проводів, що спричиняє утворення іскор, які падають до низу та можуть запалювати сухі горючі матеріали.

З метою запобігання аварійної і пожежної ситуації уздовж ліній електропередачі та за периметром трансформаторних підстанцій, розподільних пунктів і пристроїв, що знаходяться у лісових та інших зелених масивах прокладають просіки і проводять вирубування дерев у охоронній зоні електричних мереж.

! Просіки під лініями електропередачі, які проходять через лісові масиви та інші зелені зони мають відповідати вимогам з пожежної безпеки та підтримуватися у належному стані.

! Розчищення просік повинні здійснювати підприємства, у віданні яких перебувають лінії електропередачі, а у разі взаємної домовленості – підприємства, організації, приватні особи, у власності чи користуванні яких знаходяться лісові масиви, парки, заповідники, сади та інші насадження, згідно з порядком, визначеним підприємством з постачання електроенергії.

Умисний підпал

Підпал є основною причиною пожеж у природних екосистемах України. Найчастіше умисні підпали влаштовують для того, щоб приховати незаконні лісозаготівлі, очистити сільськогосподарські поля від пожнивних залишків,

спалити суху траву навесні, а також для поліпшення якості пасовищ. Інколи сільгоспугіддя, у період перед жнивими, можуть навмисно підпалювати для заподіяння збитків компаніям конкурентам. Так чи інакше, умисні підпали майже завжди носять протизаконний характер і, лише в окремих, дуже рідких випадках є законними, цілеспрямованими на вирішення певних проблем (це може бути проведення наукових досліджень із впливу пожеж на навколишнє середовище, інколи контрольовані пали застосовують для гасіння лісових пожеж – «пуск зустрічного вогню» або «відпал»).

! Місцеві органи влади мають проводити круглі столи спрямовані на вирішення проблеми пожеж у природних екосистемах, враховуючи особливості регіону, в яких пожежі є найбільшою проблемою (лісові чи на відкритих ландшафтах), критичні періоди (пора року, місяць, святкові дні, коли люди масово відпочивають на природі). Одним із найефективніших способів запобігання виникненню пожеж є інформування населення, зокрема щодо наслідків пожеж та відповідальності за їх виникнення.

! Знищення та пошкодження державного або приватного майна шляхом підпалу або внаслідок порушення встановлених законодавством вимог пожежної безпеки тягнуть за собою кримінальну відповідальність, оскільки це завдає великих майнових збитків, шкоду здоров'ю людей, людські жертви та інші тяжкі наслідки.

1.3. Чинники, які впливають на поведінку пожеж

Існує три основні чинники, що впливають на поведінку пожежі: природний горючий матеріал, погодні умови та рельєф.

Природний горючий матеріал

Природним горючим матеріалом є органічна маса дерев, кущів, трав'яної рослинності, мохи, лишайники, а також позаярусна рослинність (лишайники та мохи на стовбурі та в кроні дерев), яка може горіти під час пожежі. Органічна маса лісових насаджень представлена групами або видами рослин, їх морфологічними частинами (хвоя, листя, гілки) та різноманітними рослинними залишками (опад, підстилка, деревний відпад, сухостій, торф). Компоненти лісу розглядають як складні комплекси природних горючих матеріалів, які становлять потенційну небезпеку для лісових фітоценозів у випадку виникнення пожеж, а вивчення їх характеристики (фракційний склад, запаси, вологість,

теплотворна здатність) має важливе значення для розуміння процесів виникнення і розвитку лісових пожеж, профілактики і способів боротьби з пожежами, оцінювання природної пожежної небезпеки лісових насаджень, моделювання можливої поведінки активних пожеж під час боротьби з ними.

На сільськогосподарських угіддях горючі матеріали представлено рослинними решками (стерня зернових, залишки соняшнику, кукурудзи, картоплі), а на перелогах та пасовищах – сухим різнотрав'ям, чагарниками та полезахисними смугами з деревних видів.

За роллю у виникненні та розповсюдженні горіння площею всі горючі матеріали поділяють на три групи: провідники, підтримувачі та затримувачі горіння. До провідників горіння відносять горючі матеріали, що утворюють суцільний покрив, яким безперешкодно може поширюватися вогонь. Зазвичай це покрив із дрібних рослинних решток (опад, лісова підстилка, сухий травостій та порубкові рештки), лишайників та мохів. До підтримувачів горіння відносять горючі матеріали, які активно підтримують горіння провідників. Ця група представлена хвойним підростом, підліском, сухостоєм, валіжником, підсоченими деревами, крупними сучками та деякими видами трав'яних рослин. До затримувачів горіння відносять рослини, що мають високий вміст вологи на момент пожежі або характеризуються специфічними вонезатримувальними властивостями (мучниця, бадан, люпин, грушанка, антенарія та ін.).

За вологістю горючі матеріали поділяють на чотири групи: легко-, середньо-, важко- та вкрай важко займисті. Основою для такого поділу горючих матеріалів є їх розміри та значення періоду утримування вологи. До першого класу відносять горючі матеріали із середнім значенням – одна година – суха трав'яна рослинність та сухі дрібні деревні та трав'яні рештки діаметром до 0,6 см. До другого класу відносять горючі матеріали із середнім значенням – 10 год – опалі гілки діаметром від 0,6–2,5 см. Третій клас характеризується середнім значенням – 100 год – повалені сухі дерева або гілки діаметром від 2,6–7,5 см. Четвертий клас характеризується середнім значенням – 1000 год – повалені сухі дерева або гілки діаметром від 7,6–20,0 см.

Погода

Погода є найбільш мінливим і непередбачуваним чинником пожежного середовища, що може впливати на поведінку пожежі. До ключових елементів погоди відносять: вітер, температуру повітря, опади і відносну вологість повітря. Ці елементи погоди, також характеризуються добовими коливаннями.

З усіх погодних чинників вітер найбільш суттєво впливає на поведінку пожежі так, як може змінювати швидкість та напрямок її руху. Також він забезпечує надходження кисню до зони горіння, тим самим сприяючи підвищенню інтенсивності горіння, і може переносити жар або іскри далеко вперед від фронту пожежі, створювати нові осередки загорання.

Температура повітря напряму впливає на відносну вологість повітря та вміст вологи в горючому матеріалі. Висока температура повітря підвищує температуру горючого матеріалу, сприяє швидкому випаровуванню вологи і робить його готовим до загорання.

Відносна вологість повітря – це відношення абсолютної вологості до її максимального значення за даної температури. За 100%-ї відносної вологості в повітрі може відбутися конденсація водяної пари з утворенням туману або випаданням опадів.

Опади є елементом погоди, що впливає на зволоження горючих матеріалів і стримує або унеможливорює подальший розвиток пожежі. Варто зазначити, що за рясного й тривалого дощу горючі матеріали абсорбують вологу і на певний час втрачають здатність до загорання, сприяючи поступовому згасанню пожежі.

Топографія

Рельєф може впливати на поведінку й розвиток пожежі безпосередньо або опосередковано. Безпосередній вплив – вгору схилом пожежа рухається значно швидше ніж вниз або по горизонталі. Опосередкований вплив рельєфу проявляється в зміні місцевих погодних умов, мікроклімату схилів, видового складу та проективного покриття трав'яної рослинності. Різниця у нагріванні схилів різної експозиції впливає на вміст вологи у горючому матеріалі, місцевий режим вітрів, а звідси – на поведінку пожежі.

! Під час розробки «Плану з протипожежного захисту населених пунктів», що знаходяться (див. розділ 3.2) в гірських районах, з місцевим населенням в обов'язковому порядку проводять роз'яснювальну роботу щодо можливої поведінки пожеж та небезпеки, яка може загрожувати життю та об'єктам їхньої власності.

1.4. Особливі ризики від пожеж на забруднених територіях

Найбільша небезпека для здоров'я та життя людей виникає у разі розвитку пожеж на територіях забруднених радіонуклідами та у зонах військових

конфліктів. Аварія на Чорнобильській АЕС у 1986 році призвела до забруднення значних територій на півночі України радіонуклідами та створення зони відчуження, де сконцентрована найбільша кількість радіонуклідів, у тому числі трансуранових та їх запаси. Після аварії у Волинській, Рівненській, Житомирській, Київській, Черкаській, Івано-Франківській та Чернігівській областях було виділено третю та четверту зони забруднення, де головним елементом був цезій -137. Значний період напіврозпаду цього елемента робить радіаційну небезпеку у зазначених зонах довготривалою і вимагає дотримання правил радіаційної безпеки. Включення радіонуклідів у процеси природного кругообігу зумовило забруднення ними всіх компонентів горючих матеріалів, які під час пожежі адсорбуються аерозолями та димовими частками і піднімаються у повітря. Перебування в зоні впливу диму в зонах радіаційного забруднення зумовлює потрапляння радіонуклідів у легені і внутрішнє середовище людини, що призводить до додаткового опромінення. З метою уникнення необов'язкового опромінення у зонах радіаційного забруднення категорично не рекомендується спалювання рослинних решток на городах, у парках, у лісах та на полях. Лісові пожежні, які здійснюють гасіння лісових пожеж у зонах радіаційного забруднення повинні дотримуватись правил радіаційної безпеки та використовувати спеціальні стратегію та тактику гасіння пожеж з метою мінімізації опромінення. З цією метою доцільно використовувати «Польовий довідник лісового пожежного зони відчуження», який розміщено на сайті Регіонального Східноєвропейського центру моніторингу пожеж (<https://nubip.edu.ua/node/9083>).

Розвиток природних пожеж на територіях військових конфліктів, а також на території військових полігонів зумовлює небезпеку детонації боєприпасів, що не розірвалися, які знаходяться під шаром наземних горючих матеріалів. Відповідно для гасіння таких пожеж необхідне спеціальне обладнання та технологія розмінування, яке передбачає участь фахівців із розмінування, захист пожежних або використання автоматизованої безпілотної техніки.

РОЗДІЛ 2. ГОТОВНІСТЬ ДО ПРИРОДНИХ ПОЖЕЖ

Місцеві органи влади та протипожежні підрозділи повинні бути готовими до оперативного реагування на природні пожежі, які можуть перейти на населені пункти, що дозволить попередити нещасні випадки, а також мінімізувати шкоду та збитки заподіяні пожежею. На випадок виникнення небезпечної ситуації потрібно мати розроблений мобілізаційний план дій та рекомендації щодо дій місцевих жителів у випадку надзвичайної ситуації, які дозволять їм правильно та завчасно підготуватися до захисту свого життя та майна.

Обов'язковими заходами для керівників або відповідальних за протипожежну безпеку сільських громад є систематичне проведення інструктажів та розповсюдження керівних настанов задля забезпечення готовності громадськості до захисту своїх будинків, садіб та сіл від лісових пожеж. Добре підготовлена сільська громада здатна обмежити розповсюдження природної пожежі та стримувати її до прибуття пожежників. Готовність до пожежі включає в себе:

- консультації з місцевими експертами та органами, що відповідають за охорону лісів від пожеж, пожеж на сільськогосподарських угіддях, в заповідниках, національних парках та об'єктах природної і культурної спадщини;
- розробка «Плану з попередження та гасіння пожеж для сільських громад»;
- профілактичні дії окремих осіб щодо зниження ризиків виникнення пожежі на об'єктах їхньої власності.

На початку процесу планування необхідно сформувати основну команду, до складу якої повинні увійти:

- представники місцевого самоврядування та адміністрації, регіональне управління ДСНС та державних органів, відповідальних за ведення лісового та сільського господарства;
- місцеві представники сіл (які будуть задіяні під час гасіння пожеж);
- інші зацікавлені організації та сторони.

2.1. План з протипожежного захисту населених пунктів

! З огляду на чинники, що впливають на характер поширення природної пожежі, як описано вище (розділ 2), важливо спочатку визначити можливі ризики, які можуть залишити населені пункти незахищеними або вразливими до них. Розробка «Плану з протипожежного захисту населених пунктів» передбачає кілька кроків, які мають наступні цілі:

- *Безпосередня участь місцевих жителів:* залучення місцевого населення до розробки «Плану з протипожежного захисту населених пунктів» дозволить підвищити рівень їхньої поінформованості (обізнаності) про можливі ризики від природної пожежі, стимулюватиме їх до активної участі щодо запобігання пожежам і, ймовірно, призведе до того, що власники будинків та землі братимуть на себе відповідальність щодо захисту своєї власності від природних пожеж.
- *Аналіз горимості території:* вивчення випадків пожеж, їх причин, частоти виникнення та завданої шкоди населеним пунктам і прилеглим територіям дозволить сформулювати важливі висновки про те, як правильно діяти та чого заздалегідь потрібно уникати під час пожежі.
- *Оцінювання ризику:* визначення районів із високими ризиками виникнення пожеж, що знаходяться у безпосередній близькості до населених пунктів дозволить визначити першочергові заходи, які необхідно вжити для запобігання природним пожежам та забезпечити готовність.

Горимість території та пожежонебезпечний період

! Врахування історичних даних про пожежі (книга обліку та акти про лісові пожежі на підприємствах лісового господарства), що мали місце в минулому, дасть можливість оцінити:

- як часто і коли протягом року відбуваються пожежі в регіоні,
- типовий розмір пожежі;
- основні види рослинності, що зазнають пожеж (лісові насадження: склад, вік, структура, ТЛУ; перелоги, сільськогосподарські землі та ін.);
- причини пожеж.

Ця інформація допоможе спланувати цільові заходи щодо зменшення пожежної небезпеки як географічно (в місцях де найчастіше виникають), так і сезонно (пора року, місяць, декада).

Підготовка плану з протипожежного захисту населених пунктів

! Підготовка Плану з протипожежного захисту населених пунктів на рівні громади має передбачати активну участь відповідних землевласників / землекористувачів та людей, що мешкають на околицях сіл на межі з лісом та землями сільськогосподарського призначення. Слід також заохочувати участь інших організацій та зацікавлених сторін.

! Основою Плану з протипожежного захисту населених пунктів є розробка карти з управління пожежею. Одним із методів розробки такої карти є «Маршрутний обхід», під час якого спеціаліст із управління пожежами разом із керівниками місцевої громади та мешканцями буде збирати інформацію на місцях. За допомогою «Маршрутного обходу» буде оцінено природну пожежну небезпеку території, виділено найнебезпечніші зони, а також топографію місцевості.

На карту має бути нанесено наступну інформацію:

- *Опис характеристик рослинності:* карта має описувати тип горючих матеріалів під час пожежного сезону, наприклад, трав'яні і чагарникові види на відкритих пасовищах, сільськогосподарські залишки, ліси, а також легкозаймисті матеріали всередині або біля фруктових садів. Відвідування лісів і пасовищних угідь, які оточують населений пункт під час «Маршрутного обходу», дасть уявлення про те, які види рослинності та типи горючих матеріалів переважають. Консультації з місцевими землевласниками, такими як місцеві лісівники і фермери, допоможуть зрозуміти закономірності поширення рослинності в регіоні, наприклад, як швидко з'являється і відмирає трав'яна рослинність і скільки часу триває їх вегетаційний період.
- *Характеристика рослинності, що примикає до населеного пункту:* під час оцінювання пожежної небезпеки має бути враховано стан будинків, стаєнь, комор, загонів та інших активів і їх близькість до займистої рослинності. Власники нерухомості й землевласники мають бути поінформовані про те, що вони несуть відповідальність за захист свого особистого майна та мають здійснювати заходи щодо запобігання виникненню пожеж. Місцеве самоврядування або адміністрація визначають масштаб небезпеки від лісових пожеж для всього населеного пункту, а також з'ясовують ризики виникнення пожеж у рослинних ландшафтах у майбутньому та можливі шляхи щодо обмеження їх розвитку.

- Ландшафт: якщо село чи окремі фермерські садиби або літні будиночки розташовані в гірській місцевості, то загрози, що виникають в результаті розвитку природної пожежі, набагато вищі. Це особливо характерно для споруд, побудованих на гірських хребтах, крутих схилах або в крутих ярах. Ці райони можуть бути особливо небезпечними через пожежі, так як вогонь вгору по схилу рухається набагато швидше ніж в рівнинній місцевості і такі пожежі набувають високої інтенсивності. Крім того, в гірській місцевості може бути обмежений доступ пожежних служб або обмежений маршрут евакуації.
- Дорожні умови: ділянки з вузькими дорогами можуть розглядатися як такі, що мають підвищений ризик у випадку природної пожежі, так як дерево, що впало на таку дорогу, може серйозно ускладнити евакуацію населення або обмежити шляхи доступу протипожежних сил та засобів для ліквідації пожежі. Крім того, дороги, що не використовуються у разі пожежі можуть стати життєво важливими транспортними шляхами. Існує вагома необхідність постійно доглядати за станом вузьких доріг, особливо в період перед пожежонебезпечним сезоном.

Зазначена базова карта відобразатиме ризик виникнення пожежі, який залежить від:

- типів рослинного покриву;
- лісів та сільськогосподарських угідь, що можуть бути пошкодженими пожежами;
- окремих будинків/садиб, що знаходяться в різних частинах населеного пункту;
- житлових районів та рослинності, яка там представлена (дерева, кущі, трав'яна рослинність тощо);
- інших об'єктів життєзабезпечення населення;
- зон, забруднених вибухонебезпечними боєприпасами, наземними мінами чи звалищами.

Розробка карти за допомогою активної участі місцевих жителів буде основою для планування, запобігання і забезпечення готовності сил і засобів до пожежі, а також вона може використовуватися пожежними службами під час пожежогасіння. Карта може допомогти пожежникам визначити ризики під час пожежогасіння.

Оцінювання Плану з протипожежного захисту населених пунктів із усіма зацікавленими сторонами: розробка угоди про пріоритети

! Головам громад слід використовувати План із протипожежного захисту населених пунктів для його публічного громадського обговорення та визначення пріоритетів щодо зменшення кількості горючих матеріалів, підвищення пожежестійкості будівель та інших нагальних питань, а також розробку шляхів покращання реагування на пожежі.

! По завершенню розробки плану, результати будуть повідомлені місцевим жителям та іншим зацікавленим сторонам і організаціям. Органи, які займаються гасінням пожеж у Вашому населеному пункті та біля нього повинні мати копію погодженого плану до початку пожежебезпечного сезону. До його розробки, також, рекомендовано залучати представників тих організацій, які прийматимуть безпосередню участь у гасінні пожежі.

2.2. Комплекс попереджувальних протипожежних заходів та готовність місцевого населення до пожеж

Місцеві органи влади повинні вжити всіх заходів для запобігання виникнення пожеж, а також бути готовими до реагування на них.

До основних організаційних заходів із забезпечення пожежної безпеки відносяться:

- місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування зобов'язані організовувати навчання населення правилам пожежної безпеки;
- посадові особи та працівники мають проходити навчання та перевірку знань з питань пожежної безпеки у порядку, встановленому постановою Кабінету Міністрів України від 26 червня 2013 року № 444 "Про затвердження Порядку здійснення навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях";
- у навчальних закладах мають проводити навчання правил пожежної безпеки, а також дій у випадку пожежі;
- у дитячих дошкільних закладах мають проводити виховну роботу, спрямовану на запобігання пожежам від дитячих пустощів із вогнем і виховання у дітей бережливого ставлення до природи та майна, а також набуття навичок особистої безпеки в разі виникнення пожежі;

- території об'єктів, а також будинків, споруд, приміщень мають бути забезпечені відповідними знаками безпеки, відповідно до *Національного стандарту України ДСТУ ISO 6309:2007 "Протипожежний захист. Знаки безпеки. Форма та колір"*;
- з метою проведення заходів із запобігання виникненню пожеж та організації їх гасіння на підприємствах створюється добровільна пожежна охорона, для забезпечення функціонування якої утворюються пожежно-рятувальні підрозділи. Порядок функціонування добровільної пожежної охорони затверджено постановою *Кабінету Міністрів України від 17 липня 2013 року № 564*;
- особи, яких приймають на роботу, пов'язану з підвищеною пожежною небезпекою, мають попередньо (до початку самостійного виконання роботи) пройти навчання (пожежно-технічний мінімум). Види протипожежних інструктажів, а також порядок організації та проведення протипожежних інструктажів, навчання і перевірки знань з пожежно-технічного мінімуму встановлено постановою *Кабінету Міністрів України від 26 червня 2013 року № 444 «Про затвердження Порядку здійснення навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях»*.
- у кожному об'єкті господарювання (організації чи підприємстві) відповідним документом (наказом, інструкцією тощо) має бути встановлений протипожежний режим, який включає: порядок утримання шляхів евакуації; порядок застосування відкритого вогню; порядок проведення тимчасових пожежонебезпечних робіт; правила проїзду та стоянки транспортних засобів; порядок організації експлуатації і обслуговування наявних засобів протипожежного захисту; порядок мобілізації членів пожежно-рятувального підрозділу добровільної пожежної охорони та посадових осіб, відповідальних за пожежну безпеку, у разі виникнення пожежі, виклику вночі, у вихідні й святкові дні; порядок дій у разі виникнення пожежі: порядок і способи оповіщення людей, виклику пожежно-рятувальних підрозділів, зупинки технологічного устаткування, вимкнення ліфтів, підйомників, вентиляційних установок, електроспоживачів, застосування засобів пожежогасіння; послідовність евакуації людей та матеріальних цінностей з урахуванням дотримання техніки безпеки.

Створення протипожежних буферних зон

Збільшення відстані між легкозаймистою рослинністю і господарськими спорудами або житловими будинками призведе до зниження ризику їх займання під час природних пожеж. Створення протипожежної буферної зони, на якій видаляються рослинні і легкозаймісті горючі матеріали або зменшується їх кількість, сприяє зниженню інтенсивності горіння (зменшення висоти полум'я і променистого тепла) і, в підсумку, уповільнює або навіть зупиняє поширення вогню. На таких очищених ділянках легше боротися з пожежами, а також вони полегшують доступ рятувальникам до людей, що зазнали лиха (наприклад, для порятунку й евакуації).

! Саме тому слід враховувати наступні заходи, зважаючи на вид рослинності навколо села або окремого будинку чи ферми:

- периметр населеного пункту має бути очищений від рослинності завдовжки не менше 25 метрів з метою створення протипожежних буферних зон. Деякі дерева можуть поодинокі залишатися, але за умови, що їхні нижні гілки будуть зрізані, а крона високо піднята від поверхні землі. Всі відмерлі рослинні матеріали, що накопичуються на землі слід регулярно видаляти;
- будинки та інші споруди також мають бути захищені подібною буферною зоною, але за її підготовку несе відповідальність власник;
- сади, присадибні ділянки або городи в межах прибудинкової території мають зберігатися їхнім власником у чистоті від горючих матеріалів;
- ділянки під забудову, які заростають різною рослинністю, мають бути очищені власником цієї ділянки;
- дороги можуть інтегруватися в План з протипожежного захисту населених пунктів і використовуватися як буферні зони, але для цього узбіччя необхідно очистити від рослинних горючих матеріалів завдовжки 5–10 метрів з кожного боку.

Під'їзні дороги

! Під'їзні дороги необхідні для пожежогасіння та евакуації місцевих жителів. У Плані з протипожежного захисту населених пунктів рекомендується планувати доступ до всіх будинків або об'єктів у населеному пункті із двох напрямків. Це зменшує ймовірність того, що під час евакуації жителів, обидва під'їзні шляхи до будинку будуть заблокованими, як це відбулося

у м. Маті у Греції у серпні 2018 р. Крім того, такі заходи підвищать безпеку пожежників і місцевих жителів.

Усі види доріг мають підтримувати в належному стані і бути під постійним наглядом, такий захід дозволить своєчасно прибрати повалені дерева з проїзної частини, які під час непередбачуваних ситуацій можуть створювати перешкоду для доставки сил і засобів пожежогасіння та евакуації населення. Це дозволить поліпшити доступ пожежників і створить більше можливостей для успішного порятунку цивільних осіб у разі пожежі.

Назви вулиць мають бути розбірливо та чітко позначені, це дозволить уникнути плутанини у разі гасіння природної пожежі.

Номери будинків мають бути чітко та послідовно позначені відповідно до їх розміщення на вулиці.

Паркування – забороняється на перехрестях із круговим рухом та у вузьких вуличках, так як це може перешкоджати проїзду транспортних засобів аварійних служб та швидкої медичної допомоги.

Дерева, що ростуть уздовж вулиць, жодним чином не мають перешкоджати проїзду транспортних засобів аварійних служб та швидкої медичної допомоги. Це означає, що дерева мають знаходитися на достатній відстані від дороги, а їхні гілки мають бути обрізані заввишки 3–4 метри від землі.

Місця для розвороту автотранспорту (дорожні кармани) на вузьких дорогах мають розміщуватися з однаковим інтервалом один від одного, це дозволить двом пожежним автомобілям безпечно розминутися. Створення таких місць дозволить уникнути тривалих та складних маневрів із застосуванням зворотного ходу – маневру, що є небезпечним у разі пожежі.

Пожежні гідранти за можливості мають бути спроектовані відповідно до Плану з протипожежного захисту населених пунктів і розміщені вздовж доріг як у селі, так і за межами населеного пункту якнайдалі, наскільки це можливо. Це дозволить наповнювати пожежні автоцистерни водою швидше, уникаючи необхідності руху техніки на великі відстані.

Аварійне обладнання та інші неспеціалізовані засоби пожежогасіння

Окрім спеціалізованого протипожежного обладнання, що використовується професійними і добровільними пожежниками, місцева адміністрація може надати допомогу у придбанні і технічному обслуговуванні іншого протипожежного обладнання – мотопомп, генераторів електроенергії, тракторів і цистерн (резервуарів) для води.

Варто зазначити, що практично всі попереджувальні протипожежні роботи можуть здійснюватися з використанням інструментів, не призначених для гасіння пожеж.

Основна мета майже всіх протипожежних робіт полягає у зменшенні кількості легкозаймистої рослинності поблизу будинків та інших споруд, як було наведено вище.

! Це може бути досягнуто за рахунок інструментів, які варіюють від звичайних ручних до важких машин, які, зазвичай, використовуються для повсякденної роботи в сільському господарстві, ремонту доріг або будівельних роботах як приватних, так і громадських.

Ручні інструменти, що можуть бути використані – граблі, сапи та лопати. Індивідуальні домогосподарства та ферми, а також місцеві органи управління лісовим господарством цілком імовірно володіють цими засобами.

Електроінструменти, включаючи бензопили та кущорізи, можуть мати як фермери, так і лісогосподарські підприємства.

Важку техніку, що регулярно використовують на сільськогосподарських землях – трактори, тракторні лопати та плуги, або машини, що, зазвичай, використовуються для будівництва доріг – грейдери та бульдозери, можуть бути використані для будівництва протипожежних мінералізованих смуг та інших бар'єрів.

Співпраця та координація між місцевими органами влади, підприємствами лісового господарства та іншими землевласниками посилять успішність оперативних заходів із забезпечення готовності до природних пожеж за відносно низьких витрат для усіх залучених сторін.

Зменшення наслідків природних пожеж

Незважаючи на високу готовність до природних пожеж у регіоні, що раніше зазнав їхнього впливу, він все рівно знаходиться в зоні ризику. В цьому випадку заходи, зазначені вище, будуть мати велике значення для зменшення шкоди, заподіяної пожежею.

! Проте існують додаткові заходи, проведення яких дозволить обмежити вплив громадськості на пожежну ситуацію шляхом покращання готовності до пожежі на організаційному рівні.

План комунікації: всі технічні засоби, які доступні на сьогодні, мають

використовувати для підготовки системи оповіщення населення (попередження місцевих жителів про природні пожежі, що виникають у регіоні та можуть їм загрожувати). Оскільки мобільні телефони стають все більш поширеними, навіть у віддалених сільських районах, слід враховувати створення загальної системи екстреного оповіщення (через SMS повідомлення).

Гаряча лінія: окрім національних екстрених номерів (наприклад 101), громадяни також повинні мати можливість зателефонувати в місцеву адміністрацію, щоб надати інформацію про пожежну ситуацію або отримати інструкції у випадку пожежі.

План надзвичайних ситуацій: слід розробити на випадок особливо великої пожежі (>200 га) та обов'язково спланувати й включати безпечні зони та заходи щодо швидкої евакуації.

Люди з обмеженими можливостями

Особливу увагу має бути приділено людям із обмеженими можливостями. Для своєчасного порятунку таких людей у рятувальних служб має бути інформація про місця їхнього проживання чи тимчасового перебування. Потрібно передбачити, що деякі люди позбавлені можливості чути чи бачити і навряд чи дивитимуться (або слухатимуть) телебачення або радіо. Крім того, вони, зазвичай, не здатні вести себе відповідно до плану евакуації та самостійно евакуюватися.

Люди з обмеженими можливостями або їхні опікуни також мають знати свої дії у випадку наближення небезпеки (пожежі).

Для запобігання нещасним випадкам та готовності органів місцевого самоврядування до порятунку людей із обмеженими можливостями, місцеві органи влади мають:

- періодично проводити роз'яснювальні роботи для людей із обмеженими можливостями або їхніх опікунів. Це можуть бути бесіди, розповсюдження брошур, у яких вказані дії у випадку виникнення надзвичайної ситуації, публікації відповідних статей у місцевих або найбільш поширених, в конкретному регіоні, газетах. Такі роботи слід проводити перед початком пожежонебезпечного періоду;
- бути готовими організувати гарячу лінію та систему оповіщення у випадку загрози виникнення надзвичайної ситуації;
- мати зведену інформацію про осіб із обмеженими можливостями, місця

їхнього проживання або тимчасового перебування, яку в разі небезпеки потрібно передати до служб порятунку;

- розробити план дій у випадку надзвичайної ситуації;
- передбачити місця можливої евакуації у випадку виникнення надзвичайної ситуації. Місцеве населення має знати про ці місця (зазвичай у сільських місцевостях це можуть бути школи, дитсадки, церкви, контори сільських рад, підвальні приміщення або інші споруди);
- проводити роз'яснювальну роботу у школах, підприємствах та організаціях, зокрема роз'яснювати необхідність допомоги людям із обмеженими можливостями у випадку надзвичайної ситуації;

**Захист населення та їхнього майна від пожеж
Рекомендації для місцевих органів влади та населення**

**ЧАСТИНА 2
РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ МІСЦЕВОГО НАСЕЛЕННЯ**

РОЗДІЛ 3. ЗАХИСТ МАЙНА ТА ЗДОРОВ'Я ЛЮДЕЙ

3.1. Ймовірність виникнення пожеж та заподіяння шкоди

За офіційними даними, в середньому щороку в Україні виникає 5–10 тис. лісових пожеж загальною площею від 5 до 30 тис. га. Офіційної статистики щодо пожеж на сільгоспугіддях немає, але згідно з даними дистанційного зондування, зокрема системи MODIS, їхня площа становить від 1 млн до 2 млн га та більше щорічно. Зважаючи на це, ризики виникнення пожеж є високими і залежать від низки чинників, які характеризують пожежне середовище (наявність горючих матеріалів, їхня вологість, швидкість вітру, наявність джерел загорання).

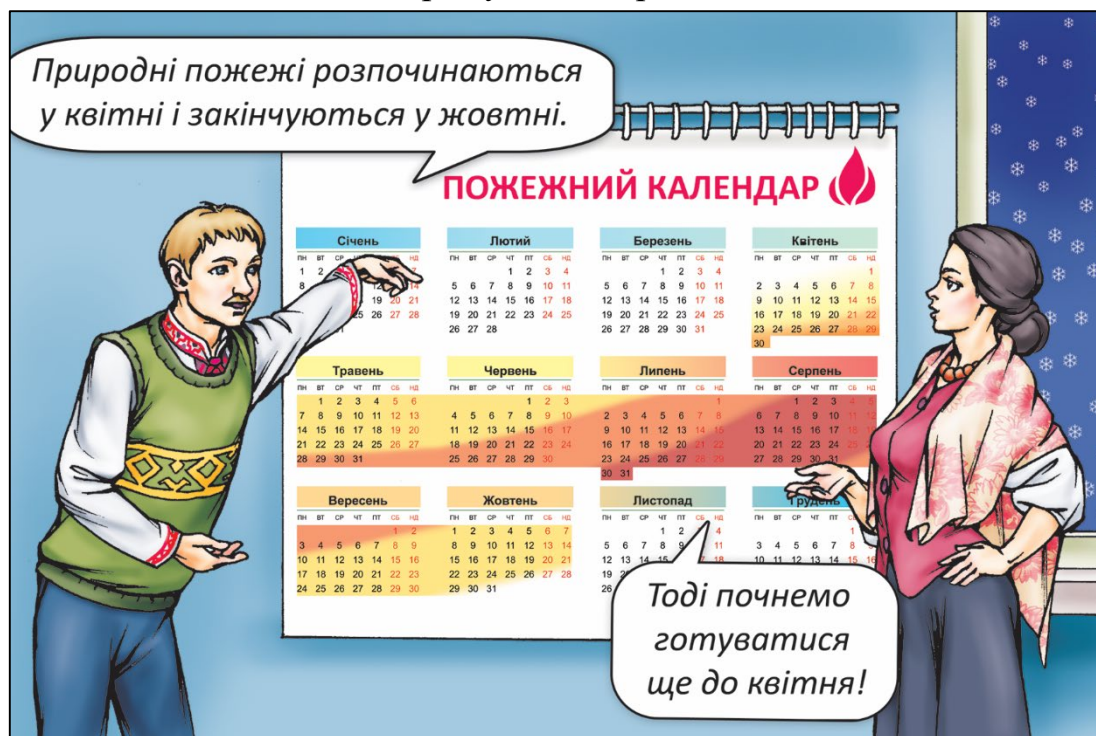
Якщо будинок, в якому ви проживаєте, розміщується в зоні ризику, тобто може зазнати впливу від пожеж із прилеглих територій, ви маєте бути готовими захистити себе та своє майно від пожежі. Потрібно знати інформацію про пожежну небезпеку, проводити навчання серед членів сім'ї, а також практикувати дії у випадку загрози поширення пожежі на вашу територію чи будинок.

Для оцінювання ризику виникнення та розповсюдження пожеж у районі проживання чи в цілому населеному пункті потрібно проаналізувати:

- *історію пожеж*. Де і як часто в минулому відбувалися пожежі? Чим частіше в минулому відбувалися пожежі, тим вище ризик їх повторення;
- *рослинність (горючі матеріали)*. Скільки? Вологість? Наявність поряд із місцем проживання чи тимчасового перебування горючих матеріалів (травостої, ліси і легкозаймисті кущі) створюють умови підвищеного ризику. Чим більше сухої рослинності на території, тим імовірніша небезпека пожежі. Вологість повітря та вологість відмерлої рослинності є найвищою вранці (низький ризик загорання) та найнижчою в середині дня (високий ризик загорання).

! Важливим чинником ризику під час природних пожеж є дороги, оскільки вони не лише часто слугують протипожежними бар'єрами, а й визначають своєчасну доставку сил і засобів пожежогасіння та швидку евакуацію населення. Тому, для забезпечення протипожежних функцій доріг потрібно постійно підтримувати їх у належному стані (скошувати травостій обабіч доріг, прибирати небезпечні дерева, кущі та іншу рослинність, яка може сприяти переносу вогню через дорогу, а також проводити ремонт доріг, що є потрібним для швидкого реагування тощо).

Пожежонебезпечний сезон – це частина року коли виникають або можуть виникнути лісові та інші природні пожежі (з моменту сходження снігового покриву навесні до настання стійкої вологої осінньої погоди або утворення снігового покриву). З метою попередження виникнення пожеж у природних екосистемах, населення має дотримуватись правил пожежної безпеки.

Використання пожежного календаря для планування діяльності

Упродовж пожежонебезпечного періоду підприємствам, установам, організаціям (незалежно від виду їх діяльності, форм власності) та громадянам забороняється:

- випалювання трави й інших рослинних решток на землях лісового фонду та сільськогосподарського призначення, а також на інших земельних ділянках, що безпосередньо примикають до лісу та сільськогосподарських угідь;
- розведення багать у лісі;
- заїзд на територію лісового фонду транспортних засобів та інших механізмів, за винятком тих, що використовують для лісогосподарської мети;
- паління, викидання у лісі непогашених сірників, недопалків;
- звалювання та спалювання у лісових насадженнях, поблизу сільськогосподарських угідь та торфовищ сміття, будівельних залишків, побутових та горючих відходів тощо.

Протягом періоду, під час якого можливе виникнення та розповсюдження пожежі, ризик шкоди життю та здоров'ю людей, а також матеріальним цінностям (будинкам, автотранспорту тощо) може бути пом'якшений за рахунок робіт, які створюють несприятливі для горіння умови (скошування сухої трави, прибирання навколо будинку легкозаймистих матеріалів тощо).

3.2. Пожежна безпека помешкань

Рекомендації з пожежної безпеки в середині будинків

Під час будівництва та облаштування помешкань потрібно враховувати та намагатися максимально дотримуватися правил та рекомендацій із пожежної безпеки. Можливість виникнення пожежі в будинку залежить від трьох основних чинників – наявності горючих матеріалів, наявності джерела загорання та умов для розвитку й поширення пожежі (протипожежні системи, доступ кисню, вологість горючих матеріалів тощо), тому враховуючи кожен із цих чинників, для забезпечення пожежної безпеки в будинку потрібно:

- під час будівництва чи ремонту потрібно намагатися як найменше використовувати легкозаймисті матеріали, такі як пластмаса, пінопласт, дерев'яні конструкції тощо, а у випадку їх використання забезпечити виконання передбачених проектантом протипожежних заходів;

- використовуючи деревину для облицювання стін чи окремих елементів будинку варто попередньо обробити їх спеціальними антипіренами, які знижують здатність цих матеріалів до займання;

- використовувати вогнестійкі лаки та фарби;

- постійно контролювати стан електромережі та побутових електроприладів, не допускати експлуатації несправних електроприладів чи пошкодженої електромережі;

- використовуючи в будинках каміни, пічне чи газове опалення потрібно дотримуватися правил пожежної безпеки, зокрема, не дозволяється залишати вогонь у каміні, якщо йдете з дому, неможна самостійно лагодити систему газового опалення, потрібно встановлювати металеві панелі перед каміном та піччю, якщо підлога дерев'яна і тому подібне;

- проводити роз'яснювальну роботу з дітьми, зберігати сірники та запальнички у недоступному для дітей місці.

Рекомендації з пожежної безпеки зовні будинків

Пожежі житлових будинків можуть виникати як в середині, так і зовні, тому для уникнення займання від зовнішніх джерел загорання потрібно також дотримуватися правил пожежної безпеки, а саме:

- під час будівництва використовувати стійкі до займання матеріали (метал, черепицю, бетон, цеглу), для дерев'яних поверхонь використовувати антипірени та вогнестійкі лаки і фарби;

- потрібно уникати використання легкозаймистих матеріалів, наприклад руберойд на дахах, пінопластерольні плити для утеплення (краще використовувати мінеральну вату), дерев'яну чи пластмасову вагонку для облицювання фасадів і тому подібне;

- зберігайте дрова на безпечній відстані від будинку, при чому дрова мають бути надійно захищеними від можливих джерел загорання (накриті чи сховані у спеціальних приміщеннях);

- рідке паливо (бензин, керосин, дизельне пальне тощо) потрібно зберігати у захищених, вентильованих приміщеннях, бажано бетонних чи цегляних (досить надійним місцем зберігання є підвальні приміщення, погріб, але за умови, що вони розміщені окремо від будинку);

- місця відпочинку у дворі (навколо альтанок, мангалів, барбекю) мають бути очищеними від легкозаймистих матеріалів, сухої трави, гілок, побутового сміття тощо, оскільки вони можуть зайнятися від іскор чи кинутих недопалків. Також такі місця рекомендується розташовувати на безпечній від будинку відстані;

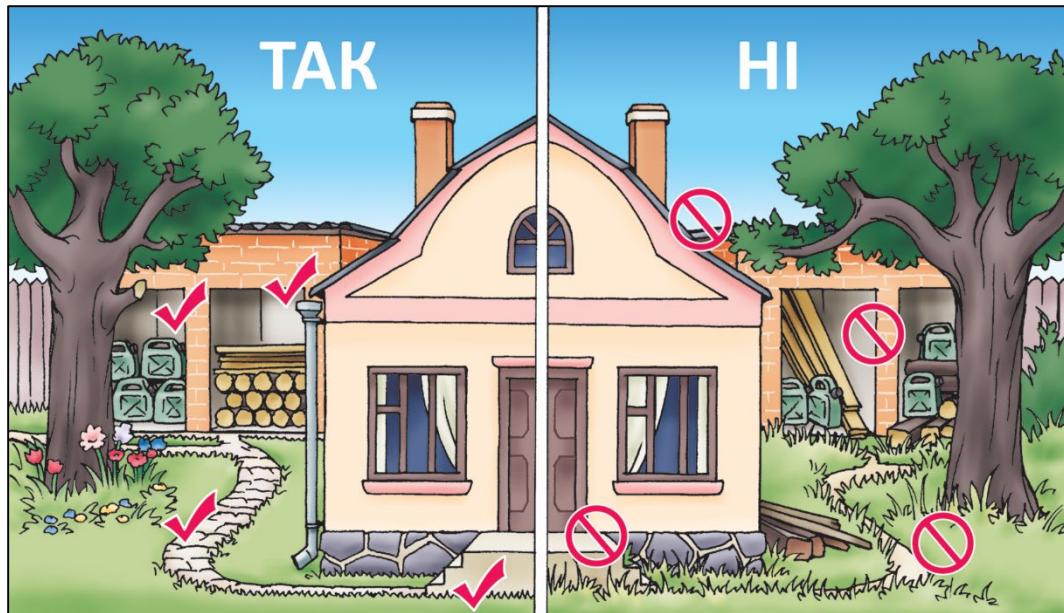
- якщо дерева ростуть менш ніж за три метри від ліній електропередачі (враховуючи гілки дерев), то потрібно повідомити про це організацію з обслуговування лінії електропередачі (ЛЕП), а вони, в свою чергу, мають обрізати гілки, які створюють небезпеку короткого замикання чи пошкодження ліній електропередачі.

Дах і двір:

- Потрібно зберігати дах та водостічні системи у чистому стані. Часто люди будують будинки в безпосередній близькості з лісовими масивами чи окремими деревами, хвоя або листя з яких опадаючи затримуються на дахах будинків та у водостічних системах, що створює загрозу займання за наявності джерел загорання.

- Потрібно обрізати всі гілки, які нависають над дахом будинку і дотримуватися обов'язкової відстані 5 метрів від димоходу до дерев і гілок.

- Варто регулярно обрізати сухі, відмерлі гілки дерев і кущів та скошувати траву, особливо навколо будинку, господарських споруд, місця зберігання дров.
- Легкозаймісті, вогненебезпечні матеріали потрібно зберігати окремо від горючих матеріалів.

Приклад утримування прибудинкової території у належному, з точки зору пожежної безпеки, стані

3.3. Аварійне водопостачання

Найефективнішим шляхом реагування на пожежу на початковому етапі її розвитку є самостійне гасіння з використанням води, вогнегасників, піску чи ґрунту тощо. Тому, для того щоб бути готовим до невідкладного гасіння пожежі, яка виникла або може виникнути в будинку, господарських спорудах чи просто на подвір'ї потрібно:

- мати у розпорядженні достатньо довгий шланг, за допомогою якого можна дістати у будь-яку точку подвір'я. У випадку загрози загорання із сусідніх територій (внаслідок лісових пожеж чи на сільгоспугіддях) доцільно змочити дах будинку та легкозаймісті горючі матеріали, такі як дрова, сіно, солома тощо;
- потрібно передбачити можливість відключення електропостачання під час пожежі, для таких випадків варто застатися аварійним генератором, мати резервуар з водою (розмістивши його таким чином, щоб дощова вода, яка стікає із даху наповнювала цей резервуар).

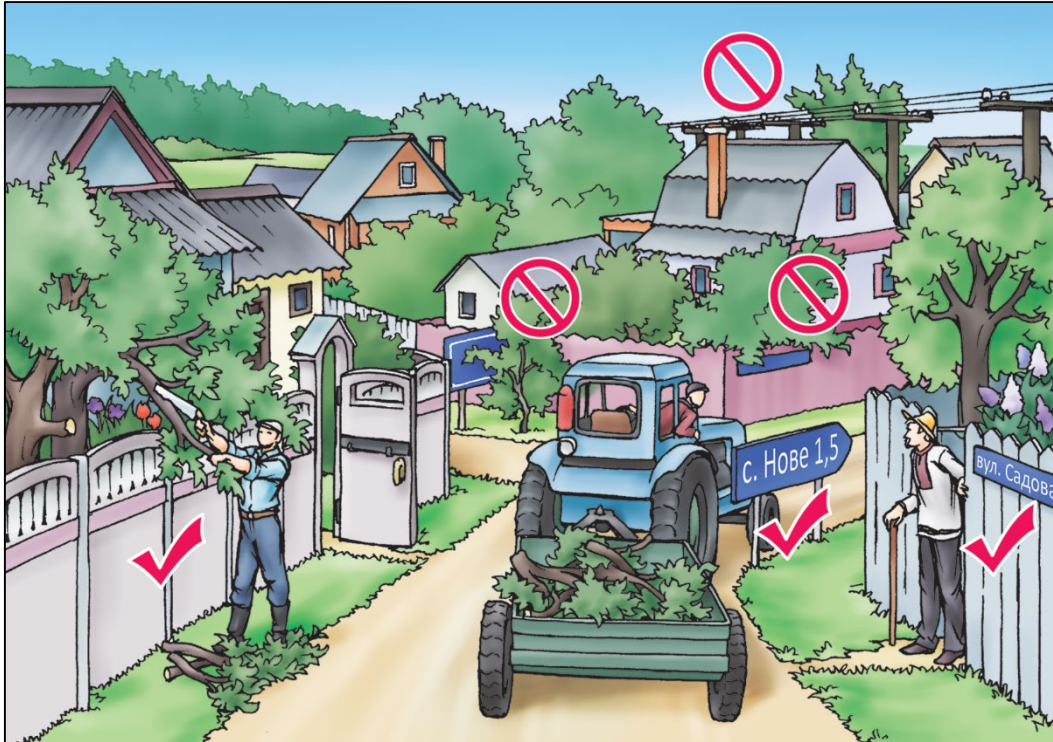

Улаштування резервуару з водою біля будинку

3.4. Шляхи під'їзду та евакуації

Для забезпечення вчасної допомоги рятувальних служб та евакуації мешканців із подвір'я та будинку потрібно:

- мати принаймні два шляхи виходу з вашої території;
- якщо мережа вулиць надто складна чи має тимчасові обмеження (перериті чи завалені дороги, обмеження по висоті чи ширині) потрібно організувати зустріч рятувальників у найбільш зручному місці (загальнозрозумілому) та показати альтернативний шлях під'їзду до потрібної території;
- потрібно очищати легкозаймисту рослинність на відстані не менше 3-4 метрів від доріг і під'їзних шляхів та обрізувати гілки дерев, які нависли над під'їзними дорогами та лініями електропередачі;
- задля швидкої, вчасної допомоги необхідна наявність знаків навігації: вказівних дорожніх знаків, табличок із назвами вулиць, номерами будинків.

Протипожежне облаштування вулиць (під'їзних шляхів)

3.5. Пожежна безпека у господарських спорудах

Не менш важливою ніж пожежна безпека житлових будинків є безпека господарських споруд – гаражів, майстерень, хлівів для тварин, різноманітних конструкцій для зберігання дров, сіна чи соломи, оскільки пожежі можуть поширюватися на житлові будинки чи прилеглі території і несуть загрозу для усього живого. Для уникнення можливих випадків пожеж у господарських спорудах потрібно:

- зберігати всі горючі речовини подалі від джерел займання, таких як водонагрівачі, котли, електроінструменти тощо;
 - вимикати електричні інструменти та прилади з електромережі, коли ви їх не використовуєте;
 - встановити прилади, які автоматично вимикають подачу електроенергії у разі короткого замикання чи перенавантаження мережі;
 - переконатися, що все технічне обладнання (опалювальні котли, різноманітні деревообробні чи металообробні станки, інша техніка) правильно та безпечно встановлена;
 - у гаражі має бути хоча б один вогнегасник (найкраще порошковий).
- Важливо вміти користуватися вогнегасником та періодично перевіряти його стан;

- окрім вогнегасника мати готовими до використання у аварійних ситуаціях (пожежах) інші засоби для гасіння пожежі, такі як лопата, граблі, пісок, вода (у пригоді може стати навіть сільськогосподарський розпилувач наповнений водою).

Правильно облаштована майстерня

3.6. Одяг

Під час роботи із пожежонебезпечними об'єктами, приладами або у разі пожежі потрібно використовувати одяг із стійких до горіння матеріалів, а за його відсутності виготовлений із натуральних матеріалів. Категорично не рекомендується використовувати синтетичний одяг, так як він плавиться, легко загорається і може призводити до опіків шкіри та в'їдання синтетичних матеріалів у шкіру.

3.7. Протипожежний захист сільськогосподарського майна

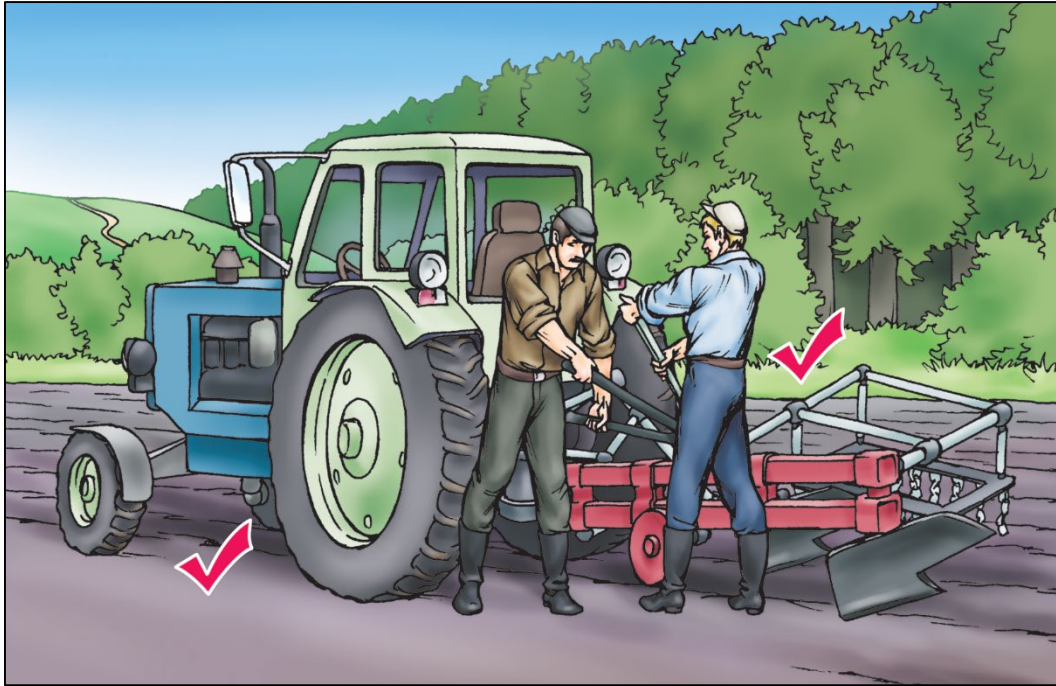
Ретельне планування, обслуговування та ведення домашнього господарства є ключем до захисту вашого сільськогосподарського майна від пожеж та запобігання його займанню. З точки зору пожежної безпеки найбільші ризики несуть сільськогосподарська техніка та обладнання, тому під час роботи

з технікою потрібно:

- оснастити сільськогосподарську техніку вогнегасниками;
- переконатися, що техніка немає механічних дефектів, які можуть призвести до пожежі і має стандартизовану (дозволену) вихлопну систему з іскрогасниками;
- регулярно очищувати техніку, щоб шини на колесах і простір навколо двигунів не містили надлишків мастила, пилу, жиру, трави, соломи тощо;
- оператори с/г техніки мають стежити за пожежною ситуацією у процесі роботи, оскільки пожежі можуть виникати також і під час руху техніки (в результаті гарячого вихлопу поблизу сухої рослинності або під час руху деталей машини, коли камені або дрід вдаряються об леза чи інші робочі частини і призводять до утворення іскор);
- усю с/г техніку слід розміщувати навколо фермерських будівель і дворів, заасфальтованих або ретельно скошених, щоб зменшити пожежну небезпеку;
- процес зварювання та кутового шліфування можна виконувати тільки на очищених від будь-якої рослинності ділянках. Також потрібно мати засоби пожежогасіння для швидкого реагування у випадку займання;
- ремонт сільськогосподарської техніки має здійснюватися тільки на очищеній від рослинності території. Варто уникати куріння під час ремонту с/г техніки на ділянках із наявністю сухої рослинності.

*Ремонт сільськогосподарської техніки
із порушенням правил пожежної безпеки*

Безпечна робота з сільськогосподарською технікою

3.8. Дії у випадку виникнення лісової пожежі та загрози її переходу на житлові помешкання

Коли лісова пожежа наближається до людських помешкань, одним із найважливіших заходів є інформування населення про ризики, шляхи захисту, координацію дій. Інформація може надаватися різними способами:

- через мобільні системи гучномовців на поліцейських і аварійних транспортних засобах;
- через місцеві чи регіональні телевізійні та радіо станції;
- мешканцями або працівниками особисто «від дверей до дверей» або по телефону;
- можуть бути задіяні й інші системи, такі як аварійні сирени;
- сучасна інформаційна система може відправляти SMS-повідомлення з попередженням про надзвичайну ситуацію.

Отримання інформації про наближення лісової пожежі з різних джерел

! Слухайте радіо та телевізійні трансляції для отримання інформації про пожежу у вашому районі.

! Зателефонуйте до поліції та пожежної служби, якщо ви виявили пожежу, або якщо вам потрібна інформація про пожежу.

3.9. Захист майна у випадку наближення лісових пожеж

У випадку наближення пожежі цегляний, кам'яний чи виготовлений з інших негорючих матеріалів будинок може стати захистом людей від іскор променевої теплоти, гарячих газів і полум'я, але маючи у своїй конструкції горючі матеріали такий будинок також може зазнати шкоди від пожежі, яка наближається. Тому, якщо є загроза загорання будинку чи інших господарських споруд від лісової пожежі, яка наближається і ви вирішуєте залишитися й захищати будівлі від пожежі, тоді потрібно виконати наступні заходи:

- дістаньте шланги та розкладіть їх по подвір'ю так, щоб ви могли дістатися до будь-якої частини будинку, а краще подвір'я та під'єднайте їх до системи водопостачання;

- рекомендується використовувати насоси, які приводять в дію автономними генераторами, оскільки здебільшого в таких випадках централізоване енергопостачання відключають через небезпеку, або аварійну ситуацію;

- одягніть бавовняний одяг з довгими рукавами, закриті туфлі і маску для захисту органів дихання (за відсутності маски можна використовувати шарфи або носові хустки, але вони забезпечують мінімальний захист);
- видаліть всі займісті предмети зовні будинку;
- заповніть ванну і раковини водою і використовуйте вологі рушники для гасіння невеликих пожеж всередині будівлі;
- якщо буде достатньо часу, очистіть будь-яку рослинність безпосередньо біля будинку;
- залишайтеся зовні якомога довше, щоб мати можливість погасити загорання, які виникли від іскор, що падають від полум'я;
- за можливості (наявності води та часу) рекомендується змочити водою дах будинку та всі елементи, які можуть легко загорітися;
- за наявності вогнегасників потрібно знати як правильно їх використовувати. Неможна використовувати вогнегасник проти вітру, тобто на зустріч вогню, оскільки це може призвести до опіків від вогню чи негативного впливу вогнегасної речовини на людину. Використовуючи вогнегасник для гасіння вогню потрібно спрямовувати струмінь вогнегасної речовини на основу вогню, а не на його вершину (потрібно розділити вогонь та горючий матеріал).

*Використання вогнегасника: a) – з навітряної сторони;
b) – у рівнинних умовах зі сторони фронту пожежі*

Захист майна від лісової пожежі, яка наближається

! Маленькі літаючі іскри від лісових пожеж є важливою причиною спалахів будинків. Вони не спричинять загорання вашого будинку, інших споруд, якщо легкозаймисті горючі матеріали будуть видалені.

3.10. Особистий захист у випадку наближення пожежі

Якщо пожежа наближається до будинку чи населеного пункту потрібно перш за все подбати про збереження життя людей, влада має вжити всіх заходів задля збереження життя і здоров'я людей, організувати їхню евакуацію, якщо потрібно, визначити переміщення усіх людей у безпечне місце. Але у випадках загрози життю людям властивий панічний стан, коли людина неспроможна приймати обдумані рішення, тому задля збереження життя свого та своїх близьких варто знати, як можна вберегтися:

- ідіть у будинок (якщо він із цегли) чи у підвальне приміщення із усією родиною. Візьміть з собою воду та марлю для захисту легень. Важливо залишатися разом як група, щоб контролювати та допомагати один одному;
- залишайтеся всередині будинку, якщо вогонь вже досяг його або дуже швидко рухається поруч. У таких випадках, якщо влада не дає вам інших інструкцій, завжди безпечніше залишатися всередині будинку;
- потрібно закрити всі двері і вікна, можна завісити всі вікна та двері

вологими ганчірками (важливо щоб у будинку не було протягів, тому що свіже повітря, яке приносить кисень спричиняє розвиток пожежі);

- закрийте газ і відключіть електроенергію;
- ретельно перевірте всі місця де можливе загорання, щоб вчасно загасити у випадку займання.

Укриття людей в безпечному місці (в будинку із цегли, який знаходиться посеред населеного пункту)

! Цегляні, кам'яні чи побудовані з інших негорючих матеріалів будинки посеред населених пунктів забезпечують надійний захист від лісових пожеж. Коли наближається лісова пожежа, першочергову увагу приділяють забезпеченню безпечних умов літнім людям, дітям, інвалідам та жінкам.

Пам'ятка для населення

Спалювання рослинних залишків – небезпека для життя, здоров'я людини та навколишнього природного середовища.

Спалювання сухих рослинних залишків стало для наших громадян настільки звичним, що практично не звертається увага на те, якої шкоди ці дії завдають довкіллю, життю та здоров'ю людей.

У разі згорання однієї тони рослинних залишків у повітря вивільняється майже 9 кг мікрочастинок диму. До їх складу входять пил, окиси азоту, важкі метали та низка канцерогенних сполук. З димом у повітря вивільнюються діоксини – одні з найотрутіших для нашого організму речовин. Додаткова проблема полягає в тому, що із сухою травою та опалим листям, як правило горить і безліч різноманітного сміття, що суттєво посилює забруднення атмосфери. Під час згорання, скажімо поліетиленового пакету, в повітря йде до 70 різноманітних хімічних сполук, більшість з яких отруйні для людини. Саме вони стають причиною подразнення в горлі, кашлю. Щільний чорний дим від горіння пластикового сміття містить канцерогенні поліциклічні вуглеводні. Постійно подразнювальний димом епітелій слизової оболонки дихальних шляхів не здатен протистояти мікробам. Особливо погано почувуються ті хто страждає на бронхіти, бронхіальну астму, риніти чи тонзиліти.

Дуже часто спалювання сухих рослинних залишків призводить до великомасштабних пожеж. Швидкість поширення вогню надзвичайно висока, тому локалізувати такі пожежі на відкритих територіях дуже важко. Не рідко пора випалювання рослинних залишків випадає на час розмноження диких тварин та інших живих організмів. Після спалювання середовища існування птахи надовго покидають цю місцевість. Під час спалювання рослинності, зокрема опалого листя, гине безліч дрібних ссавців, комах та молюсків, які не здатні врятуватися через свою малорухливість. Хтось з них згорає, а хтось задихається від їдкого диму, а повторне заселення випаленої території відбувається дуже повільно й триває не один рік, залежно від її площі. Призводячи до серйозних порушень стану навколишнього природного середовища, випалювання завдає непоправної шкоди здоров'ю населення, в наслідок чого за останні роки відбувається катастрофічне поширення ракових захворювань, хвороб легенів, різного роду алергій.

Прикро визнавати, та найчастіше біля вогнищ можна побачити дітей дошкільного та молодшого шкільного віку, вплив диму на чії організми є особливо небезпечним.

Одним із найдієвіших способів знизити кількість трав'яних пожеж і зменшити збитки від них – це проведення екологічної освіти серед шкільної молоді, громадян, а також працівників сільськогосподарських та лісогосподарських організацій, з метою відмови від свідомого випалювання сухої рослинності.

З огляду на викладене громадянам слід замислитись, чи варто тепер випалювати суху траву, бур'ян, опале листя тощо, перетворюючи родючі землі навколо нас на попелище, додаючи роботи пожежним, наносячи шкоду навколишньому природному середовищу, собі й оточуючим, своїм нащадкам та державі.

На основі безперечного чинника широкого спектру негативних наслідків підпалів, а особливо небезпеки для здоров'я та життя людей, спалювання сухої трави, опалого листя та інших рослинних залишків, без дозволу відповідних органів, є заборонене законодавством України. Відповідальність за порушення цієї норми передбачена Кодексом України про адміністративні правопорушення (КУпАП): "Випалювання стерні, луків, пасовищ, ділянок із степовою, водноболотною та іншою природною рослинністю, рослинності або її залишків та листя у смугах відводу автомобільних доріг і залізниць, у парках, інших зелених насадженнях та газонів у населених пунктах без дозволу органів державного контролю у галузі охорони навколишнього природного середовища, або з порушенням умов такого дозволу, тягнуть за собою накладення штрафу на громадян від десяти до двадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (170–340 гр.) і на посадових осіб – від п'ятдесяти до сімдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (850–1190 гр.) (ст. 77-1 КУпАП).

КАТЕГОРИЧНО ЗАБОРОНЕНО:

- спалювати рослинні залишки на території підприємств, установ, організацій і населених пунктів, за винятком випадків, коли це здійснюється з використанням спеціальних установок;

- спалювати всі види відходів на прибудинкових територіях і в сміттєзбірниках на території зелених насаджень;

Одночасно повідомляємо, що набрав чинності Закон України від 15.11.2009 року № 1708-V1 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за правопорушення у сфері довкілля», яким внесено зміни до статті 245 Кримінального Кодексу України і вона викладена у такій редакції:

«Стаття 245. Знищення або пошкодження об'єктів рослинного світу

1. Знищення або пошкодження лісових масивів, зелених насаджень навколо населених пунктів, сухих дикорослих трав, рослинності або її залишків на землях сільськогосподарського призначення вогнем чи іншим загально небезпечним способом – караються штрафом від трьохсот до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк від двох до п'яти років, або позбавленням волі на той самий строк.

2. Ті самі дії, якщо вони спричинили загибель людей, масову загибель тварин або інші тяжкі наслідки, – караються позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років».

Керуючись статтею 50 Конституції України, яка гарантує кожному безпечно для життя і здоров'я довкілля, кожен з нас має законне право боротися з таким явищем.

ДОДАТКОВА ІНФОРМАЦІЯ:

Окрім безпосереднього впливу на здоров'я людини, спалювання листя і сухої трави призводить до таких загроз:

1. У сухому листі згорають зимуючі корисні комахи, такі як сонечка. Їх здобич – попелиці, лишаються зимувати в стадії яйця на гілках. Спалюючи листя восени ми створюємо умови для розвитку попелиць навесні.

2. Спалювання листя призводить до руйнації ґрунтового покриву, адже безпосередньо вигорають рослинні залишки, гинуть ґрунтоутворювальні мікроорганізми. Крім того, вони гинуть і від утворюваних під час горіння важких металів.

3. За нормальних умов, коли листя перегниває, необхідні для розвитку рослин речовини повертаються в ґрунт, а під час згоряння утворюється зола. Не зважаючи на загальноприйнятну думку, зола – дуже погане добриво і, таким чином, спалювання листя щороку призводить до все більшого збіднення ґрунту.

4. На природних ділянках і газонах вогонь знищує насіння і коріння трав'янистих рослин, пошкоджує нижні частини дерев і кущів та верхні частини їх коріння.

5. Знищення природної листяної підстилки призводить до збільшення в 2-4 рази промерзання ґрунту.

6. У разі спалювання трави на присадибних ділянках або стерні на фермерських полях виникає загроза перекидання вогню на природні ділянки, що веде в свою чергу до порушення законодавства і знищення диких рослин та тварин. Саме із спалювання стерні на полях починається більшість степових пожеж.

7. Аналогічним чином існує загроза лісових пожеж і загоряння житлових будинків.

8. Якщо ведеться спалювання стерні на полях, через які проходять високовольтні лінії електропередач, постає нова загроза. Дим і вогонь являються напівпровідниками і за відповідних умов здатні стати причиною закорочення ліній електропередач, що несе за собою руйнівні наслідки для цілих населених пунктів, промисловості, регіонів.

9. Дим від вогнищ в пасмурні (туманні) дні може утворювати смог і на довго зависати у повітрі. В цьому випадку погіршується видимість на дорогах, що призводить до збільшення частоти ДТП, аварій. Окрім того, попадаючи у легені, смог викликає суттєве погіршення здоров'я людини.

10. Задимлені населені пункти використовують для освітлення значно більше електроенергії.

Корисні посилання

FireSmart Canada: <https://www.firesmartcanada.ca>

FireWise Communities: <http://www.firewise.org>

Prepare – Act – Survive: <https://esa.act.gov.au/community-information/bushfires/prepare-act-survive>

National Fire Protection Association: <http://www.nfpa.org>

Understanding bushfires to protect lives and property: <http://www.csiro.au/en/Outcomes/Safeguarding-Australia/BushfireBehaviour.aspx>

EuroFire Standards: http://www.fire.uni-freiburg.de/eurofire/about_intro_en.html

Ready, Set, Go! <http://www.wildlandfirersg.org/index.cfm>

Wildfire is coming. Are you ready? http://www.readyforwildfire.org/getting_set

Wildfire Smoke: A Guide for Public Health Officials: http://www.ehib.org/papers/wildfire_smoke_july_2008.pdf

Сайт ДСНС України – <https://www.dsns.gov.ua/>

Сайт Регіонального Східноєвропейського центру моніторингу пожеж – <http://reefmc.nubip.edu.ua/>

Методичні рекомендації для органів місцевого самоврядування щодо організації та забезпечення пожежної безпеки на території об'єднаних територіальних громад (друга редакція) – https://nubip.edu.ua/sites/default/files/u184/metod_rek15_124.pdf

